

Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunta
kuulemistilaisuus 17.11.2025

HE 131/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Terveystoimen ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa mainitusta esityksestä ja esittää seuraavia huomioita lakiesitykseen.

Alkoholijuomien etämyynti

On kiistämätöntä, että alkoholin etämyynnin epäselvä oikeustila tulee selventää, mutta selventämisen sisällöstä ja suunnasta on erilaisia näkemyksiä. THL pitää olennaisena, että ulkomaan etämyynti rajattaisiin koskemaan Suomen vähittäismyynnissä sallittuja myyntirajoja (8 % käymisteitse valmistetuille ja 5,5 % muille alkoholijuomille). Tällöin ulkomaisille toimijoille sallittaisiin samat oikeudet kuin suomalaisille kilpailijoilleen, ja alkoholin vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmä voitaisiin hallitusohjelman mukaisesti turvata.

Juristit eivät ole yksimielisiä, olisiko tämän rajan asettaminen EU-oikeudellisesti pitävää, mutta useat EU-oikeutta tuntevat juristit pitävät tätä mahdollisena. EU-tuomioistuimen ratkaisuihin on katsottu, että on EU-lainsäädännön mukaista kieltää sellainen ulkomailta Suomeen tapahtuva monopolin piiriin kuuluvien alkoholijuomien kauppa, jossa juomien hallinta siirtyy vasta Suomessa. Tästä Suomen ei pitäisi oma-aloitteisesti luopua. Sen sijaan tarvittaisiin poliittista tahtotilaa puolustaa näkemystä, jonka mukaan Suomella on pätevä, SEUT 36 artiklan mukainen syy rajoittaa muista maista tehtävää vahvempien alkoholijuomien kauppaa aivan samalla tavoin kuin Suomessa tapahtuvaa kyseisten alkoholijuomien kauppaa. SEUT 36 artiklan mukaan määrällisten rajoitusten kieltä *”ei estä sellaisia tuontia, vientiä tai kauttakuljetusta koskevia kieltoja tai rajoituksia, jotka ovat perusteltuja julkisen moraalien, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden kannalta, ihmisten, eläinten tai kasvien terveyden ja elämän suojelemiseksi...”*. THL toteaa, että tätä pitäisi testata nyt, sillä mikäli Suomen eduskunta omaehtoisesti luopuu tästä monopolin piiriin kuuluvien alkoholijuomien rajat ylittävän kaupan rajoittamisesta, takaisinpäin ei ole mahdollista palata.

Hallitus on sitoutunut hallitusohjelmassaan siihen, ettei se muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa. Senkin vuoksi mahdollisuus rajoittaa monopolin piiriin kuuluvien alkoholijuomien rajat ylittävää myyntiä olisi nyt testattava.

Etämyynnin salliminen lakiehdotuksessa esitetyllä tavalla tarkoittaisi Suomen alkoholimarkkinoiden avaamista kaikille muista EU-maista käsin toimiville yrityksille. **Kuluttajat kohtaisivat digitaalisissa kanavissa huomattavasti nykyistä laajemmin alkoholijuomien markkinointia, ja kaikki alkoholijuomat 80-prosenttisiin väkeviin asti voitaisiin toimittaa laillisesti kotiovelle.** On huomioitava, että EU-tuomioistuin ei edellyttänyt Suomelta muutoksia etämyyntirajoituksiin Visnapuun ”alkotaksin” (C-198/14) kohdalla. Hallituksen esityksessä ehdotetaan nyt oma-aloitteisesti tätä toimintaa sallituksi, kunhan toimija hakee toimitusluvan.

KKO teki syyskuussa ratkaisun, jonka mukaan nykyisen epäselvän lainsäädännön vallitessa ei voitu pitää rangaistavana sellaista verolaissa etämyynniksi määriteltyä alkoholikauppaa, jossa alkoholijuomien hallinta kuitenkin siirtyi ostajalle Virossa. KKO:n ratkaisu, jonka se teki vain suomalaista lainsäädäntöä tarkastelemalla, ei tietenkään sido eduskuntaa, joka saa muuttaa lakia haluamallaan tavalla.

Hallituksen esityksen mukaisessa muutoksessa on kaksi merkittävää riskiä. Ensimmäinen on, että se **voisi aiheuttaa huomattavan kuopan alkoholiverokertymään.** THL:n arvio tästä riskistä siis poikkeaa huomattavasti hallituksen esityksen ja Talousvaliokunnan toiveikkaista arvioista saada verotulot jopa lisääntymään. THL:n arvio pohjautuu siihen, että vain marginaalisessa osassa alkoholijuomien verkkokauppaa hoidetaan verojen maksu asianmukaisesti Suomeen. Etämyynnin laillistamisen myötä ulkomailta alkoholijuomia tilaavien määrä todennäköisesti kasvaisi merkittävästi. **Kuluttajille on tavallista etsiä yritys, joka tarjoaa tuotteen halvimmalla, mikä tarkoittaisi alkoholijuomien kauppaa erityisesti sellaisten yritysten kanssa, jotka eivät hoida veronmaksuveloitettaan.** Verojen osuus hinnasta on erityisen suuri väkevissä alkoholijuomissa, joissa halpoja hintoja etsivällä kuluttajalla on eniten voitettavaa ja valtiolla puolestaan verokertymän muodossa eniten hävittävää. **Verkko-ostaminen voisi jatkossa näyttäytyä kuluttajille laillisena ja helppona halvan alkoholin lähteenä,** koska kuluttajien tietämys verolainsäädännöstä ei ole hyvä eikä valvontaviranomaisilla ole resursseja yksittäisten tilausten valvomiseen.

Tämä voisi yhtäältä lisätä kulutusta ja haittoja, ja toisaalta muodostaa painetta alentaa alkoholiverotusta, mikä puolestaan jälleen lisäisi kulutusta ja haittoja sekä pienentäisi edelleen verokertymää.

Toinen merkittävä riski liittyy monopoliin. Hallituksen esityksen mukainen laki merkitsisi Suomessa toimivien yritysten syrjintää ja on varsin suuri riski, että se johtaisi siirtymäajan jälkeen Alkon vähittäismyynnin yksinoikeuden lopettamiseen. Kun suomalaiset yritykset perustaisivat omia etämyyntipisteitään erityisesti Tallinnaan, yritysten vetoomukset ja paine palauttaa elinkeinotoiminta Suomeen lisääntyisivät samalla kun argumentit monopolin oikeutuksesta menettäisivät tehoaan.

Nykyinen alkoholin vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmä on hyvä säilyttää, koska se on kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella tehokas tapa ennaltaehkäistä ja vähentää alkoholin kulutusta ja haittoja väestössä. Maailman terveysjärjestö WHO suosittaa alkoholin saatavuuden rajoittamista haittojen vähentämiseksi. Alkoholihaittojen vähentäminen auttaa vähentämään Suomen kestävyysvajetta sekä kuntien ja sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän kuormitusta.

Alkoholijuomien toimittaminen kotimaassa

Alkoholijuomien toimittaminen erityisesti koteihin voisi lisätä etenkin toimintakyvyltään heikompien ikääntyneiden sekä ongelmallisesti alkoholia käyttävien alkoholinkulutusta, ja siten perheissä vanhemman ongelmallisesta alkoholinkäytöstä aiheutuvia erityisesti lasten kokemia haittoja. Suomessa yli 89 000 lasta elää ennen täysi-ikäisyyttään kodissa, jossa vanhemmilla on vakava päihdeongelma. Tämä määrä ei todennäköisesti tule hallituksen esityksen myötä ainakaan vähenemään.

Lakiuudistus lisäisi alaikäisten mahdollisuuksia alkoholiostoihin. Alun perin oli tarkoitus, että ostajien ikä tarkistetaan vahvalla tunnistautumisella ostohetkellä, ja lisäksi todennettavasti toimitushetkellä, mikä mahdollistaisi tehokkaan ikärajavälvonnan toteuttamisen. Lakiesityksen nykyversiossa molemmista hyvistä ja tarpeellisista nuorten suojelemiseksi suunnitelluista käytännöistä on luovuttu. Jäljellä on toiveikas ajatus siitä, että lakikirjan määräys riittää siihen, ettei alkoholijuomia toimiteta alaikäisille. **THL ehdottaa, että tehokkaat keinot ikärajatarkastusten toteuttamiseksi ja valvomiseksi palautettaisiin lakiesitykseen.**

Esimerkiksi **Viron suorittamissa alkoholijuomien saatavuutta alaikäisille testaavissa ostokokeissa ikärajatarkastus tehtiin verkkokaupan toimituksissa vain viidesosassa ostokerroista.** Suomessa lakiesityksen mukaisessa tilanteessa valvova viranomainen laitettaisiin käytännössä mahdottoman tehtävän eteen. Hyviä käytäntöjä ikärajavalvonnan toteuttamiseksi verkkokaupassa on olemassa. Italiassa on tullut 12.11.2025 voimaan laki, jonka myötä vaaditaan vahva sähköinen tunnistautuminen aikuisviihdepalveluihin. Tämä osoittaa, että EU:ssa voidaan vaatia vahvaa tunnistautumista ilman, että sitä esimerkiksi tulkitaan laittomaksi rajat ylittävän kaupan esteeksi.

Alkoholijuomien markkinointi

Suomessa verkkokaupan avaaminen yhdistettynä alkoholijuomien verkkomainonnan laillisuuteen voi johtaa tilanteisiin, joissa verkkokaupat asettavat tarjolle kuluttajan ostonäkymään alkoholituotteita ilman, että tämä niitä etsii. Markkinatalous ohjaa kohdentamaan markkinointia ostohistorian perusteella tai tietynlaisten elintarviketilausten yhteydessä näitä juomia eniten ostaville eli alkoholia valmiiksi ongelmallisesti käyttäville kuluttajille. **THL ehdottaa, että lakiin lisättäisiin kielto kohdistaa alkoholijuomien markkinointia verkkokaupassa ostotietojen pohjalta. Lisäksi THL pitää vahingollisena sitä, ettei vaikuttajamarkkinointia ole kielletty nuorten suojelemiseksi.**

THL esittää huolensa siitä, että esitetyt alkoholilain muutokset voivat lisätä etenkin haavoittuvien väestöryhmien alkoholinkäyttöä ja haittoja, mikä edelleen kasvattaisi palvelujärjestelmän kuormitusta. Tämä vaikeuttaisi entisestään hyvinvointialueiden taloudellista tilannetta sekä varhaisen tuen ja hoidon ja palveluiden saatavuuden turvaamista.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Osaston johtajan sijainen,
kehittämisojohtaja

Anu Muuri